

Місячний Економічний Моніторинг України

- В атмосфері політичної кризи Парламент схвалив рішення про призначення нового Голови НБУ.
- FATF прийняв рішення рекомендувати своїм членам застосувати санкції проти України.
- Введення Європейським союзом імпорتنих квот на зерно змушує Україну шукати нові ринки збуту.
- У грудні схвалено Бюджет 2003 з дефіцитом 2 млрд. грн.
- Уряд випустив довгострокові облігації внутрішньої державної позики і розмістив їх на суму 1,3 млрд. грн. з доходністю 9% річних.
- Міністерство фінансів встановило від'ємну відсоткову ставку за процентними облігаціями внутрішньої державної позики, які переважно знаходяться в портфелі НБУ.
- НБУ знизив облікову ставку з 8% до 7% річних.

№1 (27)
Січень
2003

Політика: Призначено нового Голову НБУ

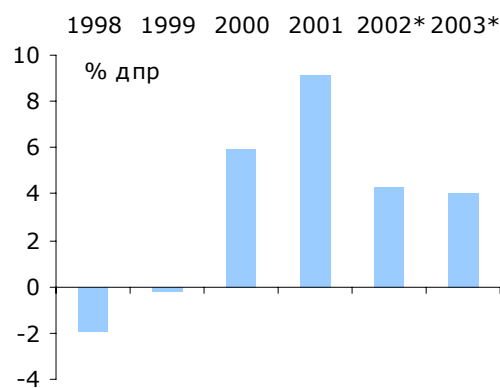
У грудні Парламент перебував у політичній кризі. Намагаючись блокувати рішення щодо зміни Голови НБУ, опозиційні фракції фізично перешкоджали праці Верховної Ради протягом майже всіх засідань парламентської сесії. Внаслідок неможливості скористатися електронною системою голосування, пропрезидентські фракції проголосували підписами щодо проведення подальших голосувань за допомогою паперових бюлетенів. За цією процедурою 17 грудня Верховною Радою були схвалені наступні рішення: В. Стельмаха звільнено з посади Голови НБУ, а С. Тігіпка призначено на цю посаду; в 20 парламентських комітетах відбувся перерозподіл керівних посад на користь пропрезидентських фракцій; відкликано рішення про схвалення Бюджету 2003 у другому читанні.

Опозиція поставила під сумнів законність цих рішень, оскільки лідери більшості не змогли довести прозорість процедури голосування та підрахунку голосів. Для розблокування діяльності Парламенту 24 грудня було скасовано рішення щодо перерозподілу парламентських комітетів, що дало можливість прийняти Бюджет 2003 в другому та третьому читанні протягом останнього тижня грудня.

20 грудня Міжнародна організація з протидії відмиванню брудних грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF) схвалила рішення рекомендувати своїм членам застосувати санкції проти України, що було реакцією на неспроможність України прийняти законодавчі акти щодо боротьби з відмиванням грошей, які б відповідали міжнародним стандартам. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом", прийнятий 7 грудня під загрозою застосування заходів FATF, не зміг усунути головні недоліки, на які вказував FATF. Міністерство фінансів США негайно оголосило, що США планує застосувати проти України спеціальні заходи, включаючи можливе ведення звітності та реєстрацію справжніх або номінальних власників рахунків резидентів України в банках США у випадках, якщо сума більш ніж 50 000 доларів США перераховується з США до України чи навпаки. Намагаючись переконати FATF змінити своє рішення під час чергової пленарної зустрічі у лютому, Верховна Рада прийняла додаткові зміни до Закону. Найбільш серйозними заходами, що загрожують Україні, є блокування кореспондентських рахунків українських банків в банках країн-членів FATF. Беручи до уваги високу ступінь відкритості України в сфері зовнішньої торгівлі, блокування коррахунків може

Населення: 48,4 млн.
Промислове виробництво/ВВП: 30,9%
Сільськогосподарське виробництво/ВВП: 14,7%
Інвестиції/ВВП: 20,4%
Експорт: Росія 22%, ЄС 17%
Імпорт: Росія 34%, ЄС 20 %

Зростання реального ВВП

Джерело: Держжомстат
* офіційний прогноз, консервативний сценарій

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 228-6342
Факс (+38044) 228-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
<http://www.ier.kiev.ua>

привести до досить суттєвих втрат українських суб'єктів господарської діяльності, що працюють на міжнародних ринках.

Реальний сектор: Зростання реального ВВП стабілізувалось на рівні 4,1%

Протягом перших одинадцяти місяців 2002 року зростання реального ВВП було на рівні 4,1% дпр. Як і раніше, головними галузями зростання доданої вартості були оптова та роздрібна торгівля, обробна промисловість та сільське господарство. Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції знизило оцінки зростання реального ВВП в 2002 році до 4,2-4,5% дпр.

У січні-вересні інвестиції у основний капітал зросли на 6,2% дпр. порівняно з 25,5% зростанням у відповідному періоді 2001 року. Як і у попередні періоди, приблизно дві третини всіх інвестицій фінансуються за рахунок власних коштів підприємств, тоді як банківські кредити складають лише 5% загального обсягу інвестицій. Серед найважливіших чинників уповільнення інвестиційної активності можна назвати погіршення, порівняно до минулого року, фінансових результатів, а також політичну нестабільність у країні.

Галузеві тенденції: Україна сприяє експорту зерна на нові ринки

Сільське господарство. Уряд України активно сприяє експорту зерна на нові зовнішні ринки та розширенню присутності України на вже існуючих. Зокрема Малайзія та Індонезія у 2002 році вперше закупили українське зерно, тоді як експорт зерна до Північної Африки та Бразилії стабільно зростає. Зусилля Уряду значною мірою спричинені обмеженням доступу до традиційних для України ринків збуту зерна в ЄС, що пов'язано з запровадженням Європейською комісією нової імпоротної квоти на 2003 рік. Україна не отримала персональної квоти, тому їй доведеться змагатися з іншими постачальниками зерна до ЄС. Незважаючи на це, експорт зерна з України має добрі перспективи завдяки його конкурентоспроможності на світовому ринку.

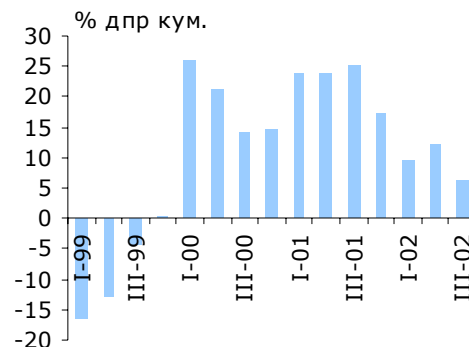
Енергетика. Український "Нафтогаз" та російський "Газпром" підписали низку угод про співпрацю у 2003 році. Згідно з угодами, Росія гарантує транзит 110 млрд. м³ природного газу в Європу через Україну на умовах оплати транзиту природним газом. Якщо обсяги транзиту перевищать обумовлені, плата за додаткові обсяги буде здійснюватися у грошовій формі. Компанії також погодилися, що "Газпром" здійснить транзит туркменського газу через територію Росії в Україну. Ці угоди виглядають вигідними для "Нафтогазу", оскільки у 2003 році плата за послуги транзиту складатиме 38% загального обсягу транзиту газу порівняно з майже 41%, що стягувалися у 2001-2002 роках "Ітерою", попереднім оператором з транзиту газу.

Україна, Росія, Білорусь, Словаччина, Угорщина та Хорватія підписали угоду про єдиний тариф за транспортування сирої нафти на рівні 0,64 долари США за тону на 100 км. Ця угода дозволить розпочати експлуатацію трубопроводу "Дружба-Адрія", що з'єднає російське місто Самара та хорватський морський глибоководний термінал в Омішалі. Здійснення проекту є значним кроком вперед у реалізації довгострокової стратегії України щодо перетворення країни на енергетичний міст до Європи.

Зовнішній сектор: Сальдо рахунку поточних операцій зростає

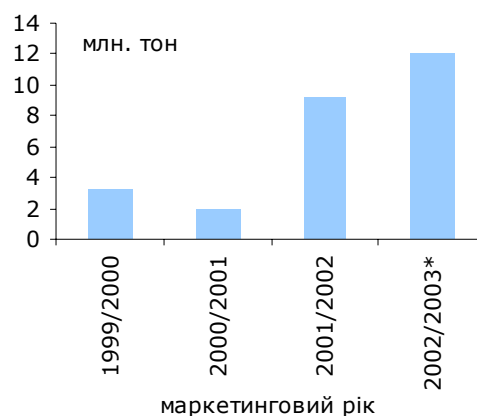
Кумулятивне сальдо рахунку поточних операцій за перші дев'ять місяців 2002 року склало 2,1 млрд. доларів США, що майже на 50% вище, ніж у відповідному періоді 2001 року. Це відбулося за

Інвестиції у основний капітал

Джерело: Держкомстат

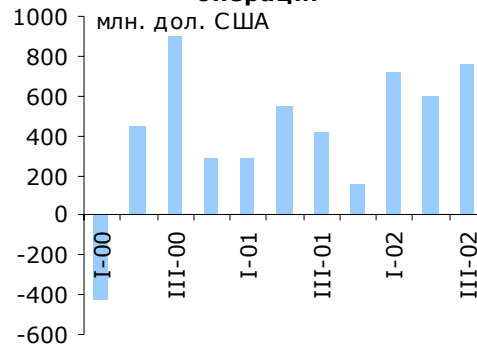
Експорт зерна з України

Джерело: Держкомстат, Міністерство аграрної політики України

* прогноз Міністерства аграрної політики України

Динаміка рахунку поточних операцій

Джерело: НБУ

рахунок зростання балансу торгівлі товарами та поточних трансфертів. За оцінкою НБУ річне сальдо рахунку поточних операцій досягне принаймні 2,3 млрд. доларів США, тоді як у 2003 році воно скоротиться до 1,7 млрд. доларів США за рахунок зростання імпорту. Згідно з даними Держкомстату, протягом перших десяти місяців 2002 року експорт зріс на 7,3% дпр., тоді як імпорт збільшився на 6,7% дпр. Зростання експорту спостерігалось, головним чином, за рахунок металопродукції, зерна та продуктів нафтопереробки.

Фіскальна політика: Бюджет 2003 року схвалено протягом одного тижня

Уряд розробив новий проект Бюджету 2003, поклавши в його основу переглянуті макроекономічні та бюджетні показники. Цей проект замінив попередню версію бюджету, затверджену у другому читанні у листопаді. 26 грудня Верховна Рада прийняла бюджет з загальним обсягом доходів 50 млрд. грн. та видатків 52 млрд. грн.

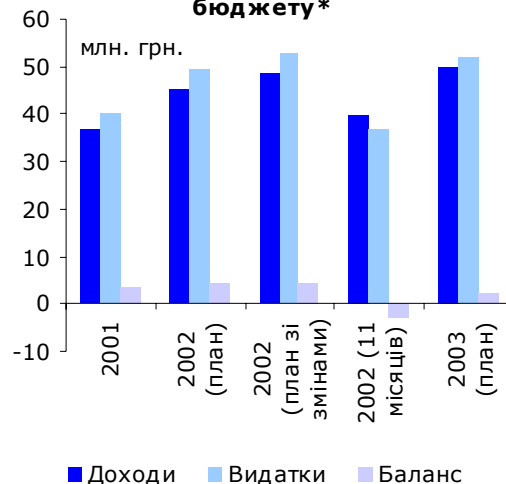
Податкові надходження, передбачені у Бюджеті 2003, можна вважати достатньо реалістичними. Нещодавно затверджені зміни до основних податкових законів мають сприяти отриманню додаткових надходжень. Ризики недоотримання доходів бюджету пов'язані з неподатковими надходженнями, такими як перерахунок до бюджету частини прибутку державних підприємств, дивіденди від державної власності та плата за транзит природного газу. Відповідно до міжнародних стандартів, надходження від приватизації у розмірі 2,2 млрд. грн. були включені до статті фінансування бюджету.

У грудні Уряд випустив довгострокові облігації внутрішньої державної позики (ДГО) строком обігу більше п'яти років. Раніше, у 2001-2002 роках, розміщувались тільки коротко- та середньострокові цінні папери. За допомогою ДГО в грудні Уряд залучив до бюджету близько 1,3 млрд. грн. із запланованих 2,8 млрд. грн., продавши облігації з досить низькою середньозваженою доходністю 9% річних. Основним покупцем ДГО називають державний банк "Ощадбанк". В той же час, розміщення облігацій було можливим завдяки наявності вільних коштів в банківському секторі і обмеженості альтернативних шляхів їх інвестування. Крім внутрішніх запозичень, біля 120 млн. доларів США було залучено на зовнішніх ринках капіталу за допомогою випуску єврооблігацій 2000 року з доходністю 10,4 % річних.

Монетарна політика: Відсоткову ставку за ПОВДП встановлено на від'ємному рівні

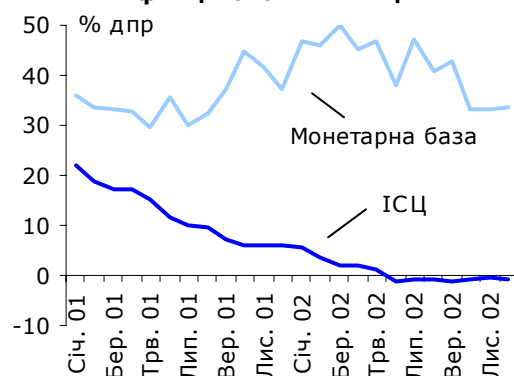
Міністерство фінансів встановило відсоткову ставку за процентними облігаціями внутрішньої державної позики (ПОВДП) на 2003 рік на рівні мінус 0,65% річних. ПОВДП були випущені у 2000 році в результаті угоди між Урядом та Національним банком про реструктуризацію зобов'язань держави в портфелі НБУ. На поточний момент НБУ утримує майже всі ПОВДП загальним номінальним обсягом близько 8 млрд. грн. Як пояснили в Міністерстві фінансів, від'ємне значення було отримано через велику різницю між двома показниками, що використовуються при підрахунку відсоткової ставки: офіційним прогнозом інфляції на 2002 рік (9,8% дпр) та дійсним рівнем інфляції у листопаді 2002 року (-0,4% дпр). Від'ємна відсоткова ставка створює парадоксальну ситуацію, коли кредитор (НБУ) має платити позичальнику (Уряду). Процентні платежі складають приблизно 52 млн. грн., але беручи до уваги очікувану наступного року інфляцію, реальні витрати НБУ можуть бути значно вищими. Офіційні особи НБУ заявили, що Національний банк не буде сплачувати відсотки Уряду.

Виконання Державного бюджету*

Джерело: Державне казначейство
* приватизаційні надходження віднесено до джерел фінансування дефіциту
(-) означає профіцит

Зміна монетарної бази та інфляції споживчих цін

Джерело: Держкомстат, НБУ

У грудні НБУ зменшив облікову ставку з 8% до 7% річних. Проте, схоже, що цей захід не матиме послаблюючого впливу на монетарні умови, оскільки облікова ставка є найменш ефективним інструментом монетарної політики в Україні. Натомість, після перебування на дуже низькому рівні протягом декількох місяців, у грудні міжбанківська процентна ставка почала неухильно зростати, сигналізуючи про зниження ліквідності в банківському секторі.

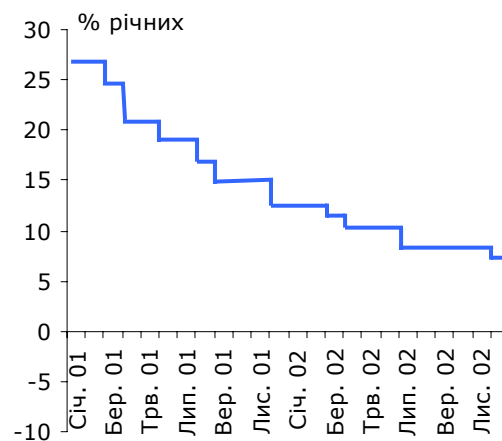
Протягом 2002 року монетарна база зросла на 33,6% дпр, досить близько до переглянутого прогнозу НБУ. Індекс споживчих цін (ІСЦ) змінився на -0,6% дпр, в той час як ціни виробників зросли на 5,7% дпр. Відповідно до консервативного сценарію Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції у 2003 році інфляція споживчих цін становитиме 5,2%.

Фінансові ринки: НБУ пом'якшив банківський нагляд

Банківський сектор. НБУ спростив декілька процедур нагляду за банками. Починаючи з 2003 року, комерційні банки мають подавати щоквартальну розширену бухгалтерську звітність, замість щомісячного бухгалтерського балансу. Очікується, що така система буде більш точною і повною, оскільки щоквартальна звітність додатково включатиме звіт про позабалансові зобов'язання, а також данні про фінансові результати.

Для того, щоб українські банки змогли уникнути складностей у випадку застосування до України санкцій FATF, НБУ дозволив комерційним банкам відкривати кореспондентські рахунки у твердих валютах в банках СНД та офшорних зонах. Хоча цей захід послабить наслідки санкцій FATF, витрати на переведення кореспондентських рахунків в інші банки будуть все ж високими, а ефективність трансакцій через ці рахунки знизиться.

Динаміка облікової ставки

Джерело: НБУ

Економічні Тенденції**ІІІкв 01 ІVкв 01 Ікв 02 ІІкв 02 ІІІкв 02 Вер. Жовт. Лист. Грд.**

Зростання ВВП (реальне)	% дпр	10,7	5,7	3,8	4,5	3,5	3,1	3,8	4,6	...
Зростання ВВП (реальне, кум.)	% дпр	10,0	9,1	3,8	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1	...
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	16,6	14,2	3,1	5,8	6,0	6,0	6,0	6,3	...
С/госп. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	8,6	9,9	11,1	9,2	3,0	3,0	2,9	2,7	...
ІСЦ	% дпр	7,3	6,1	2,2	-1,1	-1,1	-1,1	-0,6	-0,4	-0,6
ІВЦ	% дпр	5,9	0,9	-0,5	4,0	4,9	4,9	5,8	5,3	5,7
Експорт (дол. США, кум.)*	% дпр	11,3	9,5	1,5	2,4	...	6,3"	7,3"
Імпорт (дол. США, кум.)*	% дпр	14,4	14,1	-2,1	0,9	...	6,0"	6,7"
Торгівельний баланс товарами (кум.)	млрд. дол. США	0,40	0,20	0,14	0,2	...	0,71"	0,86"
Поточний рахунок, на кінець періоду	млрд. дол. США	1,24	1,40	0,72	1,32	...	x	x	x	x
Поточний рахунок	% ВВП	4,4	3,7	9,0	7,5	...	x	x	x	x
Міжнародні резерви	млрд. дол. США	2,72	3,09	3,11	3,41	4,02	4,02	4,10	4,32	4,42
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	37,2	37,4	49,9	38,0	42,9	42,9	33,2	33,2	33,6
Сер.відс.ставка за кредитами у грн.**	% річних	30,7	29,6	27,7	25,0	20,1	20,1	19,4	19,4	19,5
Обмінний курс, середній	дол. США	5,35	5,30	5,32	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33
Обмінний курс, середній	євро	4,76	4,74	4,66	4,88	5,24	5,23	5,23	5,34	5,42

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, власні розрахунки

" Місячні дані наведені тільки для експорту/імпорту товарами (джерело: Держкомстат)

квартальні дані містять експорт та імпорт товарів та послуг (джерело: НБУ)

* Зростання у доларовому виразі

** Середньовзвážена відсоткова ставка за кредитами у гривнях (НБУ)

Основні Економічні Показники**1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001**

Номинальний ВВП	млрд. грн.	54,5	81,5	93,4	102,6	130,4	173,0	201,9
Номинальний ВВП	млрд. дол. США	37,0	44,6	50,2	41,9	31,6	31,8	37,4
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	-12,2	-10	-3	-1,9	-0,2	5,9	9,1
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	-12,0	-5,1	-0,3	-1,0	4,0	12,4	14,2
Сільськогосп. виробництво (реальне)	% дпр	-3,6	-9,5	-1,9	-9,8	-6,9	9,8	9,9
ІСЦ, в середньому за період	% дпр	376,4	80,2	15,9	10,6	22,7	28,2	12,0
ІСЦ, на кінець періоду	% дпр	181,7	39,7	10,1	20,0	19,2	25,8	6,1
ІВЦ, в середньому за період	% дпр	488,9	52,1	7,7	13,2	31,5	20,9	8,6
ІВЦ, на кінець періоду	% дпр	172,1	17,3	5,0	35,4	16,0	20,8	0,9
Експорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	2,6	19,1	0,0	-13,4	-7,9	17,9	9,5
Імпорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	1,5	17,4	2,0	-14,0	-19,1	18,9	14,1
Поточний рахунок	млрд. дол. США	-1,2	-1,2	-1,3	-1,3	0,9 ^o	1,2 ^{oo}	1,4
Поточний рахунок	% ВВП	-3,1	-2,7	-2,7	-3,1	2,9	3,8	3,7
Чисті прямі іноземні інвестиції	млрд. дол. США	0,3	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,8
Міжнародні резерви	млрд. дол. США	1,1	2,0	2,4	0,8	1,1	1,5	3,1
Бюджетний баланс***	% ВВП	-6,9	-5,1	-6,8	-2,7	-2,1	-0,7	-1,9
Загальний державний борг	% ВВП	40,9	25,0	30,3	49,4	61,4	44,5	37,4
Зовн. борг (загальний)	% ВВП	26,3	20,5	19,4	38,4	50,0	32,5	26,8
Грошова база, на кінець періоду	% дпр.	132,3	38,0	44,6	21,9	39,3	39,9	37,4
Обмінний курс, середній	дол. США	1,5	1,8	1,9	2,4	4,1	5,4	5,4
Обмінний курс, на кінець періоду	дол. США	1,8	1,9	1,9	3,4	5,1	5,4	5,3
Обмінний курс, середній	євро	1,9	2,3	2,1	2,8	4,4	5,0	4,8
Обмінний курс, на кінець періоду	євро	2,3	2,4	2,1	4,0	5,2	5,1	4,7

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, IFS, власні розрахунки

*** Бюджетний баланс розрахований за новою методологією, що застосовується з 2002 року.

"Мінус" означає дефіцит бюджету

- ^o Вартість товарів, переданих у власність Росії згідно з міжурядовою угодою про розподіл Чорноморського флоту, підписаною у травні 1997 року, на загальну суму 726 млн. дол. США не врахована.
- ^{oo} Вартість авіакомплексів, переданих у власність Росії як частина боргу за газ, згідно з міжурядовою угодою, підписаною у жовтні 1999 року, на загальну суму 274 млн. дол. США не врахована.

Скорочення**дпк** до попереднього кварталу**дпр** до попереднього року**дпм** до попереднього місяця**кум.** кумулятивно